

عوامل غفلت از سلامت معنوی

زهره جلیلی^۱

چکیده

معنویت و سلامت معنوی که از دیرباز در زندگی بشر نقش موثری داشته و علمای علم اخلاق نیز برطبق آیات و روایات به دست آمده از معصومین علیه السلام به آن پرداخته اند این نکته را یاد آور شده اند که عامل اصلی معنویت و سلامت آن خدانشناسی بوده و معنویت زیر بنای اصلی سلامتی جسم و روح می باشد.

این مقاله با بررسی آیات و احادیث مربوط به موضوع ، عوامل غفلت را مورد نقد قرار داده و سلامت معنوی را مد نظر داشته و به روش کتابخانه ای می باشد.

نتیجه ی بررسی بر این مطلب اینگونه به دست آمد که شناخت تمام عوامل یاد شده در این نوشته و به کارگیری آنها در حیات فردی و اجتماعی امری لازم بوده و در کاهش غفلت بی تاثیر نبوده است.

واژگان کلیدی : غفلت ، سلامت معنوی ، معنویت

^۱-سطح دو ،پاره وقت مدرسه علمیه الزهرا سلام الله علیها زنجان ، ۹۴۱۲۲۰۰۲۳۸

مقدمه

اصولا انسان در قلب خویش تعلق خاطری به معبودش دارد و پیوسته در حفظ آن از نفوذ هر چیزی که مخالف دستور خداوند است، می کوشد و در اندیشه ی شکوفایی فطرت خود است و همچون فرشتگان بال پر واز می خواهد تا از طبیعت به فراطبیعت پر کشد. البته طی این مسیر فراز و فرودهایی به همراه دارد.

غفلت همانند جابی بر سر راهش سایه افکنده و او را از صعود به قرب الی الله باز می دارد. ایجاد رابطه مطلوب با خداوند بسیار ارزشمند بوده و احساس رضایت خاطر و شادی و آرامش فراوانی دارد.

در تحقیقات گذشته، آقای مهدی موسوی کاشمیری در کتاب غفلت، علل و آثار آن به عوامل غفلت زا و آقای مصباح یزدی در کتاب آیین پرواز به عوامل غفلت از دید گاه نقل و اسباب غفلت پرداخته شده و آقای بهزاد احمد پور فاضلی در مقاله غفلت و درمان آن در قرآن کریم، غفلت را از نگاه آیات قرآن مورد بررسی قرار داده است.

اما این مقاله به عوامل غفلت از سلامت معنوی می پردازد.

معنویت به جهت پیشرفت تکنولوژی و وجود انواع سر گرمی ها در جامعه ی کنونی مغفول مانده است. همینطور معنویت در نهاد انسان ها ریشه دوانده و رشد معنوی در کنار رشد جسمی به عنوان یک نیاز عمده محسوب می شود و آشنایی با عوامل غفلت از معنویت در تقویت بعد معنوی نقش بسزایی دارد.

جسم و روح که شالوده انسان را تشکیل می دهند ارتباط مستقیمی با یکدیگر داشته به گونه ای که سلامتی هر دو حایز اهمیت است.

انسانی که از سلامت معنوی برخوردار است طبیعتاً قدرتمند و اجتماعی به شمار آمده و حس درونی مثبتی دارد و غفلت از سلامت معنوی، ضلالت نفس است که مانع سیر انسان به سوی خداوند متعال می باشد.

این نوشته در پی پاسخ به این سوال اساسی است که: عوامل غفلت از سلامت معنی چیست؟ عوامل بیرونی غفلت از سلامت معنوی چیست؟ عوامل درونی غفلت از سلامت معنوی چیست؟

تعریف و مفهوم غفلت

برای غفلت در کتب لغت معانی زیر را آورده اند:

عدم توجه و نا آگاهی^۱، الغفلة (غفلت) - بی خبری - فراموشی^۲، غفول (غافل شدن)^۳، الجهل

(نادانی) - الإهمال (سستی) - النسيان (فراموشی)^۴

بی تردید معانی نادانی و سستی مد نظر نیست و به نظر می رسد معانی بی خبری و فراموشی مقصود ما باشد.

غفلت در اصطلاح علمای اخلاق

غفلت، سستی و تضعیف نفس از التفات به مقصود خویش می باشد، چه آن مقصود زود هنگام باشد و چه دیر هنگام، و متضاد آن نیت است^۵

^۱ - مهیار، المنجد، ص ۶۴۳

^۲ - طبیبیان، فرهنگ لاروس، ص ۱۵۳۲

^۳ - دانایی، المرشد، ج ۲، ص ۸۸۷

^۴ - حسنین، قاموس الفارسیه، ص ۴۷۸

^۵ - نوری، مبانی اخلاق گامی فراتر، ص ۲۹۷

۱- عوامل بیرونی غفلت از سلامت معنوی

وسوسه علمی و شیطانی

شیطان، با کمال یافتن انسان بیشتر خود نمایی می کند و به طور مداوم با وسوسه هایش حق را جای باطل و باطل را جای حق می نهد و انسان را از مشاهده ملکوت باز می دارد^۱.

در حدیث آمده که: "لولا أنَّ الشياطين يحومون على قلوب بني آدم لنظروا إلى ملكوت السماوات"^۲
اگر شیطان ها اطراف قلوب بنی آدم دور نمی زدند ، آنها می توانستند ملکوت و باطن آسمان ها را ببینند .

قرآن کریم نیز در مورد عاشقان و کافران به عالم ماده می گوید : (استحوذ علیهم الشیطن فانسههم

ذکر الله اولیک حزب الشیطن هم الخسرون)^۳

۱ - جواد آملی ، تفسیر موضوعی قرآن کریم ، ص ۳۹۴

۲ - مجلسی ، بحار الانوار ، ج ۵۶ ، ص ۱۶۳

۳ - مجادله : ۱۹

شیطان بر آنها مسلط شده و آنها را همانند حیواناتِ مطیع ، تحت سلطه خود در آورده و یاد خداوند را که تنها سرمایه ی تحصیل سعادت است ، از آنها گرفته است .

بدین سان این موجود لعین تا سرمایه ی خداخواهی را از انسان نگیرد آرام نمی گیرد و اگر کسی این سرمایه را از دست بدهد سرانجام خودش را نیز فراموش می کند .

آیه ی فوق سه نکته را بیان می کند^۱ :

۱- نخست اینکه شیطان در برابر انسان خدعه می نماید و به تدریج بر وی غالب آمده و سرمایه را می رباید .

۲- جایگاه سرمایه در نفس انسان می باشد و کافران تحت تاثیر وسوسه شیطان به سهولت آن را از دست می دهند .

۳- کسی که تحت ولایت شیطان قرار گرفت دچار خود فراموشی می شود .

در حقیقت ، شیطان تمام تلاشش را برای از یاد بردن حق ، انجام می دهد . همان گونه که امام علی علیه السلام در خطبه ی ۵۵ نهج البلاغه یاران و پیروان شیطان را مورد نکوهش قرار داده است .

^۱- جوادی آملی ، تفسیر موضوعی قرآن کریم *فطرت در قرآن ، ص ۱۰۱

فهرست منابع

فهرست کتاب ها

- قرآن

- نهج البلاغه

- ابن بابويه، محمد بن علی، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال پاداش و کیفر کردار، ارمغان طوبی، سیزدهم ۱۳۹۲

- _____، علل الشرایع، ترجمه: حسین قاسمی، قم، وانک، ۱۳۸۹، بی نا

- ابن محمد، عبدالواحد، غرر الحکم و درر الکلم، قم، دارالحديث، ۱۳۸۲، بی نا

- الاصفهانی، الراغب، مفردات الفاظ القرآن، تحقیق صفوان عدنان داوودی، دمشق - حلبونی، دارالقلم، بی تا

- بندر ریگی، محمد، المنجد، عربی - فارسی، ترجمه: محمد بندر ریگی، تهران، انتشارات ایران، چاپ اول، ۱۳۷۵

- _____، فرهنگ جدید عربی - فارسی، ترجمه: "منجد الطالب" بضمیمه فرائد الأدب، تهران، انتشارات اسلامی، آذر ماه ۱۳۷۰

- پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، محمد بن حسن علمی، چاپ اول؛ ۱۳۷۴، بی جا

- جوادی آملی، عبدالله، مفاتیح الحیاء، اسراء، چاپ هفتم، بهار ۱۳۹۱ ه.ش، بی جا

- _____، تفسیر موضوعی قرآن کریم * فطرت در قرآن، تنظیم و ویرایش: محمد رضا مصطفی پور، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ ششم، تابستان ۱۳۹۰ ه.ش

- جوادى آملی، عبدالله، تفسیر موضوعی قرآن کریم *مراحل اخلاق در قرآن، تنظیم و ویرایش: علی اسلامی، قم، مرکز نشر اسراء، تابستان ۱۳۹۰ ه.ش

- _____، تفسیر موضوعی قرآن کریم *صورت و سیرت انسان در

قرآن، تنظیم و ویرایش: غلامعلی امین دین، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ هفتم، زمستان ۱۳۹۰ ه.ش

- _____، تفسیر موضوعی قرآن کریم *مبادی اخلاق در قرآن

، تنظیم و ویرایش: حسین شفیعی، قم، مرکز نشر اسراء، چاپ هشتم، تابستان ۱۳۹۰ ه.ش

- حرانی، حسن، تحف العقول عن آل الرسول، تهران، انتشارات امیر کبیر ۱۳۶۷

- حر عاملی، محمدبن حسن، وسایل الشیعه الی تحصیل مسایل الشریعه، تهران - اسلامیة، سال

۱۳۶۱

- _____، تفصیل وسایل الشیعه، قم - ذوی القربی، ۱۳۸۷

- _____، جهاد با نفس، قم، انتشارات حضرت بقیة الله (عجل

الله)، ۱۳۸۹

- حر عاملی، محمدبن حسن، ترجمه جهاد با نفس (وسایل الشیعه)، مترجم: مهدی صالح

ابوالقاسمی، قم، عصر رهایی، چاپ دوم، ۱۳۸۷

- حر، خلیل، فرهنگ لاروس عربی به فارسی، ترجمه: حمید طبیبیان، تهران، موسسه انتشارات

امیر کبیر، چاپ هفتم، ۱۳۷۶

- خراسانی، علم الهدی، نهج الخطابه، چاپ دوم، تابستان ۱۳۷۴، بی جا

- خمینی، روح الله، آداب الصلاة، به اهتمام احمد فهری، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی

۱۳۶۶،

- خمینی، روح الله، **چهل حدیث**، گلشن، چاپ دوم، تابستان ۱۳۶۸
- دانایی، امیر هوشنگ، **فرهنگ عربی - فارسی**، تهران: موسسه انتشارات نگاه، ۱۳۸۷، ه.ش
- صالحان، جعفر، ساحل بقاء: **شرح و تفسیر حدیث شریف عنوان بصری**، دستور العمل سلوکی جمال العارفین حضرت آیه الله حاج سید علی آقا قاضی، تهران: تراث، ۱۳۹۶، ه.ش
- طباطبائی، محمد حسن، **تفسیر المیزان**، ترجمه: محمد باقر موسوی همدانی، بنیاد علمی و فکری علامه طباطبائی، پائیز ۱۳۶۳، بی جا
- فتحعلی خانی، محمد، **آموزه های بنیادین علم اخلاق**، قم، شهریار، ۱۳۷۹، بی نا
- قرشی، علی اکبر، **قاموس قرآن**، "طهران - بازار سلطانی"، انتشارات دارالکتب الاسلامیه مرتضی آخوندی، بی تا
- قمی، سعید بن محمد مفید، **شرح توحید الصدوق**، تصحیح و تعلیق نجفعلی حبیبی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۷۳، ۱۴۱۵، ق.
- قمی، علی بن ابراهیم، **ترجمه تفسیر قمی**، مترجم: جابر رضوانی، انتشارات بنی الزهراء (علیها السلام)، چاپ اول، ۱۳۸۸، ه. ش
- کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب، **اصول کافی ۴**، مترجم: موسسه تحقیقاتی نشر استوار، چاپ اول ۱۳۹۰، ه.ش
- گروه تخصصی تفسیر قرآن، **تفسیر همراه با تلاوت نور**، تهران شبستان دانش، ستاد عالی کانون های فرهنگی و هنری مساجد، چاپ دوم، ۱۳۸۹
- مجلسی، محمد باقر، **ترجمه جلد پانزدهم بحار الانوار**، مترجم: عزیز الله عطاردی، چاپ اول، ۱۳۷۸، بی جا

- مصباح یزدی ، محمد تقی ، آیین پرواز ، تلخیص جواد محدثی ، قم ، انتشارات آموزش و پژوهشی امام خمینی (ره) ، ۱۳۸۵
- معین ، محمد ، فرهنگ فارسی معین ؛ تلخیص و ویرایش ، و اضافات واحد پژوهشی و برنامه ریزی انتشارات معین ، تهران ، انتشارات معین ، ۱۳۸۱
- مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر نمونه ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، چاپ دوازدهم ، ۱۳۷۴ ه.ش
- موسوی کاشمری ، مهدی ، غفلت علل و آثار آن ، انتشارات قم ، دفتر عقل ۱۳۸۷
- مهیار ، رضا ، فرهنگ عربی - فارسی دانشیار ، تهران ، دانشیار ، ۱۳۷۷
- نراقی ، مهدی ، علم اخلاق اسلامی : گزیده کتاب جامع السعادات ، گزینش و ترجمه جلال الدین مجتبیوی ، ناشر : انتشارات حکمت ، ۱۳۶۷

فهرست مقالات

- احمد پور فاضلی ، بهزاد ، "غفلت و درمان آن در قرآن کریم" ، بشارت ۱۳۸۷ ، شماره ۶۶
- جلائی نوبری ، فاضل ؛ " ترسیم راه کارهای نظری و نقشه راه غفلت زدایی از انسان آخرت گرا در دنیا از دیدگاه حضرت امیر علیه السلام در نهج البلاغه " ، مجله : مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی < ، بهار ۱۴۰۱ - شماره ۴۳
- شیوندی چلیچه ، کامران ؛ عبدالملکی ، سعید ؛ قلمی ، زهرا ؛ " تبیین مدل تاب آوری بر اساس هدفمندی زندگی در کیفیت روابط میانجی گری سلامت معنوی در مواجهه با شرایط فشار روانی ناشی از کووید ۱۹ " ، مجله : فرهنگ مشاوره و روان درمانی < ، تابستان ۱۴۰۲ - شماره ۵۴
- مصباح یزدی ، محمد تقی ، " مظاهر غفلت در انسان " ، نشریه پاسدار اسلام ۱۳۷۷ ، شماره ۱۹۷

- موسوی زاده، روح الله؛ "سلامت معنوی در تعارض < دعا و اجابت > با تأکید بر بیماران"، مجله : سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت <، زمستان ۱۴۰۱ - دوره ششم - شماره ۴
- یداله پور، نسیبه؛ یداله پور، محمد هادی؛ "لغزشگاه های سلامت معنوی از منظر نهج البلاغه"، مجله : سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت <، زمستان ۱۴۰۱، دوره ششم - شماره ۴